

науковців щодо змісту терміну державно-приватне партнерство.

Стаття посвячена дослідженню можливості застосування державно-приватного партнерства в капітальному будівництві України. Визначені можливі сфери для державно-приватного партнерства. Аналізуються підходи вчених стосовно змісту терміну державно-приватного партнерства.

The article investigates the possibility of using public-private partnerships in capital construction in Ukraine. Identified possible areas for public-private partnerships. Analyzes approaches scientists regarding the content term public-private partnership.

Література

1. Проект Закону України «Про загальні засади розвитку державно-приватного партнерства в Україні» від 8 грудня 2008 р. № 3447 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF2NR001.html.
2. Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 1 липня 2010 р. № 2404-VI // Відомості Верховної Ради України, 2010. – № 40. – ст. 524.
3. Офіційний сайт Всесвітнього банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldbank.org.ua>.
4. Public/private partnerships for innovation : policy rationale, trends and

issues, OECD, 10–12 December 2002, Headquarters, Paris.

5. European Law Group. Державноприватне партнерство [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lawgroup.com.ua/partnership>.

6. United Nations (2003). Enhanced cooperation between the United Nations and all relevant partners, in particular the private sector. Report of the Secretary-General. A/58/150 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.undp.org/tr/docs/GA%2058%20227.doc.

7. Global Knowledge Partnership (2003). Multi-Stakeholder Partnerships. Issue Paper [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.globalknowledge.org.

8. Шишкин С.Н. Государственное регулирование экономики: предпринимательско-правовой аспект. М. : Волтерс Клувер. 2007. – С. 233.

9. Власова А.А. Реализация национальных проектов на основе моделей государственно-частного партнерства в России: автореф. дис. ... канд. экон. наук. СПб. 2008. – С. 6.

10. Сиротюк О.Д. Формування правових засад державно-приватного партнерства: теоретичні проблеми становлення та розвитку. «Юридична наука, практика і освіта» Випуск 1. 2010 р. – С. 117.

11. Шаповалова О.В. Договір підряду на капітальне будівництво як правова форма господарських зв'язків на умовах партнерства // Юридична наука, практика і освіта. – 2010. – № 1. – С. 32–39.

УДК 346.91

В. Резнікова,

доктор юридичних наук, доцент кафедри господарського права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Б. Орленко,

магістрант кафедри господарського права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ЗАХОДІВ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Господарський суд захищає порушені або оспорювані майнові права та охоронювані законом інтереси суб'єктів господарювання незалежно від форм власності шляхом розгляду справи по суті, приймаючи відповідне рішення. Сторона, яка вважає, що її права

чи охоронювані законом інтереси порушені, звертається до суду з метою отримання судового акта, яким би її права поновлювались або визнавались. Варто зауважити, що особа має на меті саме поновлення свого порушеного права або охоронюваного законом

інтересу, а не отримання судового акта як такого. Рішення суду в даному випадку є необхідною умовою для поновлення права або охоронюваного законом інтересу. Але таке рішення суду є формою, в якій втілюється воля держави на поновлення права або охоронюваного законом інтересу. Реальне поновлення прав та інтересів відбувається в рамках виконавчого провадження, на стадії примусового виконання судового рішення. Виконання судового рішення в майнових спорах в межах виконавчого провадження можливе лише за наявності у боржника необхідних коштів або майна. Тому задля забезпечення можливості реального виконання судового рішення в майбутньому, поновлення порушених суб'єктивних прав господарське процесуальне законодавство передбачає можливість застосування господарським судом заходів до забезпечення позову.

Забезпечення позову за своєю правовою природою відрізняється від цивільно-правових заходів забезпечення виконання зобов'язань, оскільки базується на владному судовому акті [1, с. 526].

У законодавстві України відсутнє визначення поняття «забезпечення позову». Дотримуємось точки зору, що законодавство не повинно бути перевантаженим визначеннями правових категорій, адже останні – це сфера доктрини, а не законодавства. Позитивним явищем було б на законодавчому рівні закріпити завдання даного правового інституту. Окресливши завдання, простіше зрозуміти сутність поняття, не даючи йому визначення і не зводячи до рамок правової норми. Закріплення на законодавчому рівні завдань заходів до забезпечення позову, формулювання предмета полегшило б практику застосування даного правового інституту господарськими судами.

Для полегшення розуміння і, як наслідок, спрощення застосування на практиці заходів до забезпечення позову нами запропонована систематизація ознак забезпечення позову. Дана систематизація проведена з урахуванням їх суті, включаючи перехід від більш суттєвих до менш суттєвих.

1. Цільова спрямованість заходів до забезпечення позову на захист правосудного рішення. Вважаємо, що розглядати забезпечення позову тільки як сукупність дій, які обмежують права власника, є неправильним. Розглядати їх лише як сукупність заходів, які забезпечують виконання рішення суду в майбутньому, також означає обмеження даного інституту. Вважаємо, що забезпечення позову має на меті сприяти встановленню судової істини як кінцевої мети розгляду справи господарським су-

дом, а також відновлення порушених, оспорюваних прав, законних інтересів суб'єктів господарювання.

2. Забезпечення збалансованості інтересів сторін, а також інших учасників судового процесу до винесення рішення судом. А у випадках відстрочки або розстрочки виконання рішення – до моменту його кінцевого виконання. В практичному аспекті забезпечення позову майже завжди має на меті захистити майнові інтереси заявника. Такий інтерес заявника спрямований на спірне майно або грошові кошти. Суд, застосовуючи заходи до забезпечення позову, повинен всесторонньо враховувати інтереси не тільки позивача, але і відповідача, а також інтереси третіх осіб, які також можуть користуватися предметом спору. Застосування заходів до забезпечення позову не повинно зупинити господарську діяльність відповідача чи завдати йому матеріальних збитків, непропорційних предмету спору. Врахування інтересу кожної зі сторін має надзвичайно важливе значення, адже недобросовісна сторона спору може таким чином завдати значної шкоди іншим учасникам спору з різних причин суб'єктивного характеру.

3. Відповідність заходів забезпечення позову предмету позовної вимоги (чи спроможний такий захід забезпечити фактичне виконання судового рішення в разі задоволення позову). Відповідність заходів забезпечення позову предмету позовної вимоги полягає у відповідності (адекватності) інтересу заявника заходам, про застосування яких він подає клопотання господарському суду. Важливе значення має пропорційність обсягу забезпечення позову до суми спору. Немає сенсу забезпечувати позов, скажімо, у 100 одиниць, шляхом накладення арешту на майно, яке коштує в десятки разів більше. Відповідність заходів до забезпечення позову заявленій вимозі має свій прояв через призму оцінки пропорційності, яку господарський суд визначає з урахуванням співвідносності права та інтересу, про захист яких просить заявник, вартості майна, на яке він просить накласти арешт, або майнових наслідків заборони здійснення певних дій відповідача. Оцінювати відповідність заходів господарські суди повинні на основі співвіднесення негативних наслідків від їх вжиття з тими негативними наслідками, які можуть наступити в результаті невжиття таких заходів [3, с. 22].

4. Терміновість. Проявляється в двох аспектах. По-перше, тут має місце невідкладність розгляду заяви про вжиття забезпечення позову. Щоб зробити забезпечення позову максимально дієвим, суд повинен розглянути таке клопотання максимально

швидко. Для цього ані ГПК, ані інші законодавчі акти не містять вимог щодо змісту заяви про забезпечення позову. Така заява може бути подана як окремий документ або може бути викладена у вигляді окремого клопотання у тексті позовної заяви. Ще одним проявом терміновості розгляду такої заяви є те, що вона може бути розглянута судом без виклику сторін. По-друге терміновість виконання забезпечення позову. Ухвала про забезпечення позову виконується негайно, подання скарги не зупиняє її виконання.

5. Тимчасовість. Дія заходів до забезпечення позову обмежена часовими рамками. Характерною ознакою забезпечення позову є те, що воно діє протягом певного проміжку часу, відповідно, з моменту винесення судом ухвали про забезпечення позову і до виконання винесеного рішення по справі (або ж до моменту скасування ухвали про забезпечення позову вищим судом). Визначити наперед строк дії забезпечення позову неможливо, адже не відома конкретна дата, коли буде винесено рішення господарським судом. В ГПК, а саме в розділі 10 «Забезпечення позову», відсутні строки на розгляд питання щодо забезпечення позову. Встановлення строку розгляду заяви про забезпечення позову мало б як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, встановлення максимально коротких строків розгляду такої заяви пришвидшило б процес її вирішення, а з іншого – суд недостатньо мав би часу для аналізу можливих наслідків застосування таких заходів. Погоджуюсь з тим, що встановлення у Розділі 10 ГПК строку для розгляду заяви про забезпечення позову мало б більше позитивних наслідків і ліквідувало б дану прогалину в законодавстві. На проблему відсутності строків розгляду заяви про забезпечення позову звертає увагу зокрема І.І. Опадчий [2, с. 17].

Н.В. Іванютою також запропоновано класифікацію ознак правової природи забезпечення позову. Науковець виділяє такі ознаки: 1) терміновість, тобто невідкладність розгляду заяви про вжиття забезпечення позову; 2) строковість, тобто особлива часова визначеність дії забезпечення; 3) цільова спрямованість заходів до забезпечення позову на захист інтересів заявника; 4) Відповідність заходів до забезпечення позову заявленій вимозі; 5) обмеженість дії забезпечення, тобто тільки на стадіях розгляду справи місцевими господарськими судами та апеляційними господарськими судами [3, с. 20].

Під час проведення власної класифікації ознак забезпечення позову нами було ви-

світлено дещо інше бачення деяких ознак. Найсуттєвішою ознакою в запропонованій нами класифікації є цільова спрямованість заходів до забезпечення позову на захист правосудного рішення. В класифікації Н.В. Іванюти забезпечення позову має на меті захист інтересів заявника. Якщо буквально тлумачити процедуру вжиття заходів до забезпечення позову, то дійсно, в першу чергу, начебто, захищаються інтереси заявника. Вважаємо такий підхід вузьким і прийнятним тільки з точки зору сторони заявника у конкретній справі. Вживаючи заходів до забезпечення позову, суд захищає інтереси суспільства, правопорядок в цілому. Рішення суду отримує авторитет у суспільстві в силу своєї обов'язковості і гарантованого виконання, а гарантувати виконання рішення господарського суду можна шляхом вжиття заходів до забезпечення позову.

Різниця в поглядах стосовно мети забезпечення позову також вбачається у сформульованій нами вище такій ознаці, як забезпечення збалансованості інтересів сторін та інших учасників процесу. За класифікацією Н.В. Іванюти, захищатись мають інтереси заявника, нами ж знову відстоюється широкий підхід, відповідно до якого суд не повинен ставати на чиюсь сторону до винесення рішення по справі. Саме захист збалансованості інтересів у конкретній справі є проявом такого принципу правосуддя, як справедливість.

Така ознака, як терміновість, є дуже важливою для забезпечення позову, але не є визначальною, адже спочатку потрібно говорити про сутність явища, а потім вже про швидкість дії цього явища. Винятком є явища, в яких сутність проявляється через їх реалізацію, такі явища не можна розглядати в статистиці, тільки в динаміці. Оскільки забезпечення позову носить певне матеріально-правове обмеження прав власника, то воно може бути розглянуте і як матеріально-правове явище. Отже, швидкість дії забезпечення позову не є визначальною ознакою.

Н.В. Іванюта виділяє таку ознаку забезпечення позову, як обмеженість дії забезпечення позову тільки на стадіях розгляду справи місцевими господарськими судами та апеляційними господарськими судами. Вважаємо таку ознаку помилковою. Вона суперечить абз. 1 п. 2 ППВГСУ, а саме: «Забезпечення позову як засіб запобігання можливим порушенням майнових прав чи охоронюваних законом інтересів юридичної або фізичної особи може застосовуватись як за основним, так і за зустрічним позовом на будь-якій стадії процесу, включаючи

перегляд рішення, ухвали, постанови в апеляційному або у касаційному порядку» [4]. Передбачена можливість застосування заходів до забезпечення позову на будь-якій стадії судочинства.

Судова система складає цілісну конструкцію, яка має єдину мету. Оскільки кожна судова інстанція здійснює правосуддя, не можна позбавляти якусь із них засобів здійснення правосуддя. Зокрема, вжиття заходів до забезпечення позову можна розглядати як засіб захисту інтересів кожної зі сторін. Також дана ознака упускає можливість застосування забезпечення позову вже після винесення рішення по справі на стадії виконання рішення. Така можливість передбачена ч. 2 ст. 121 ГПК України: під час відстрочки або розстрочки виконання рішення, ухвали, постанови господарський суд на загальних підставах може вжити заходів до забезпечення позову. Можна зазначити, що забезпечення позову є складним явищем, його можна розглядати з різних позицій, виділяючи характерні і визначальні, на погляд дослідника, ознаки.

У доктрині цивільного та господарського судочинства надані різноманітні визначення забезпечення позову.

К.М. Аненков писав, що під забезпеченням позову слід розуміти не що інше, як прийняття різного роду охоронних заходів, які допускаються законом за вимогою зацікавленої сторони, в більшості випадків позивача, але іноді й відповідача, коли він є позивачем за зустрічним позовом – заходів стосовно майна відповідача з метою заздальгедь гарантувати позивачу можливість отримати від відповідача задоволення його вимог [5, с. 128]. Так, наприклад, М.А. Гурвич характеризував забезпечення позову як вказані законом заходи, які вживаються судом на вимогу позивача, прокурора або за власною ініціативою, що мають на меті забезпечити виконання рішення суду щодо присудження, якщо таке рішення буде винесено [6, с. 171]. В.О. Лапач, А.І. Бабкін та М.К. Юков вважають, що забезпечення позову – це міра цивільного процесуального припинення, спрямована на попередження можливих ускладнень під час виконання рішення суду [7, с. 252].

Так, А.О. Ференц-Сороцький визначає забезпечення позову як примусові заходи, які накладаються судом на вимогу позивача, полягають в обмеженні права розпорядження відповідачем матеріальним предметом спору [8, с. 170]. І.М. П'ятилетов, вважає, що забезпеченням позову називається процесуальна дія суду за прийнятою до розгляду та вирішення спра-

вою, викликана необхідністю застосування передбачених законом заходів, коли їх неприйняття може призвести до неможливості виконання прийнятого в подальшому рішення щодо присудження, яке вступило в законну силу [9, с. 172]. Таку думку поділяють Н.І. Масленнікова, яка вказує, що діяльність судді або суду щодо застосування передбачених законом заходів, які гарантують реальність виконання рішення у справі в тому випадку, якщо позов буде задоволено [10, с. 214], та М.Д. Олегов, стверджуючи, що забезпечення позову – це процесуальна дія суду або судді щодо прийняття до розгляду справи, викликана необхідністю застосування передбачених законом забезпечувальних заходів, коли їх неприйняття може ускладнити або зробити неможливим виконання судового рішення, яке вступило в законну силу [11, с. 246].

Погоджуємось з аргументами тих науковців, які звертають увагу на визначальну властивість забезпечення позову саме як превентивного засобу захисту потенційного рішення суду на користь позивача. В той же час, на нашу думку, забезпечення позову не повинно мати такий примусово односторонній зв'язок: позивач просить суд, суд забезпечує позов шляхом обмеження прав розпорядження предметом спору стосовно відповідача. В ідеалі, якщо позивач і відповідач добросовісно впевнені у законності своїх прав на володіння предметом спору, вони самі можуть просити суд вжити заходи до забезпечення позову стосовно майна, яке знаходиться у їх і володінні. Такий би відповідач своїм рішенням продемонстрував ширість своїх намірів стосовно бажання встановити судову істину, сприяв суду у винесенні справедливого рішення. По-перше, таке звернення до суду з проханням забезпечити позов, винесений проти себе, продемонстрував би суду добросовісність перебування предмета спору у нього, а по-друге – показав би позивачеві, що він повністю покладається на рішення суду, прийме його незалежно від вигоди для себе і не буде ухилятися від його виконання, яким би воно не було. Вважаємо, таке процесуальне, офіційне звернення до суду відповідача з заявою про бажання самого відповідача забезпечити висунутий проти нього позов корисно вплине на можливість збереження господарських зв'язків між позивачем і відповідачем незалежно від рішення суду по справі. По-третє, така ініціатива відповідача спростить процес розгляду справи для судді, позивач не повинен буде обґрунтовувати необхідність вжиття заходів до забезпечення позову. Адже тягар саме такого доведення лягає на

позивача (сторону, яка просить суд вжити заходи до забезпечення позову).

Надаючи доктринальне визначення забезпечення позову в господарському процесі, пропонуємо визначити його як сукупність охоронних заходів, передбачених процесуальним і матеріальним законами, що встановлюються господарським судом за ініціативою сторін, прокурора або з власної ініціативи, з метою забезпечити виконання рішення суду щодо присудження, з урахуванням інтересу сторін до моменту винесення рішення про таке присудження.

Під час формулювання визначення поняття «забезпечення позову» нами відзначено, що такі заходи встановлюються господарським судом за заявою сторін, хоча ч. 1 ст. 66 ГПК зазначає «за заявою сторони», тобто в однині, в той же час не конкретизує, якої саме: позивача чи відповідача. Вважаємо, що вірно було б зазначити в множині, адже заява про вжиття заходів до забезпечення позову може надійти як від позивача, так і від відповідача, якщо він виступає зі зустрічним позовом у справі.

Таким чином, вважаємо за можливе говорити про заходи до забезпечення позову як про підінститут забезпечувальних заходів в господарському процесі. Під час дослідження зазначеної проблеми нами запропоновано розглядати правову природу заходів до забезпечення позову більш широко у порівнянні з традиційним підходом. Значення заходів до забезпечення позову полягає в тому, що суд, вживаючи заходи до забезпечення позову, охороняє правопорядок в цілому, забезпечує позовні вимоги заявника. Важливість даного підінституту полягає ще й в тому, що суд повинен вживати заходи до забезпечення позову, враховуючи інтереси всіх учасників процесу, інтереси яких досить часто є діаметрально протилежними. Даючи визначення поняттю «забезпечення позову», науковець тим самим окреслює характерні ознаки даної категорії, акцентує увагу на тих особливостях, які є визначальними, показує свій хід думок і тим самим полегшує розуміння своїх досліджень для інших.

Ключові слова: забезпечувальні заходи, забезпечення позову, позов, позивач, відповідач.

У статті розглядається забезпечення позову в системі забезпечувальних заходів господарського процесу України. Окреслено ознаки заходів до забезпечення позову. Надано авторське визначення поняття «забезпечення позову в господарському процесі».

В статье рассматривается обеспечение иска в системе обеспечительных мер хозяйственного процесса Украины. Определены признаки мер для обеспечения иска. Предоставлено авторское определение понятия «обеспечение иска в хозяйственном процессе».

This paper examined security for a claim in the system of interim measures in commercial procedure of Ukraine. The main characteristics of interim measures are outlined. An author's definition «Security for a claim in commercial procedure» is provided.

Література

1. Беляневич В.Е. *Господарський процесуальний кодекс України [із змінами і доповненнями станом на 01.08.2007 р.] : наук.-практ. Комент. / В.Е. Беляневич. – 3-е вид. – К. : Юстиніан, 2009. – 872 с.*
2. Опадчий Ігор. *Забезпечення позову в господарському процесі: потреба вдосконалення / Ігор Опадчий // Юридичний журнал. – 2005. – № 12. – С. 16–19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=915>.*
3. Іванюта Н.В. *Забезпечення позову в господарському судочинстві : монографія. – Д. : Юго-Восток, 2013. – 156 с.*
4. *Про деякі питання практики застосування заходів до забезпечення позову : Постанова Пленуму ВГСУ від 26.12.2011 р. № 16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0016600-11>.*
5. Анненков К.Н. *Опыт комментария к уставу гражданского судопроизводства в 6 т. / К.Н. Анненков. – СПб. : Тип. М.М. Стасюлевича, 1878. – Т.3. – 475 с.*
6. Гурвич М.А. *Советское гражданское процессуальное право : учеб. пособие / М.А. Гурвич. – М. : ВЮЗИ, 1957. – 370 с.*
7. *Гражданское процессуальное законодательство. Комментарий / ред. М.К. Юков. – М. : Юрид. лит., 1991. – 720 с.*
8. *Гражданский процесс : учебник / под ред. В.А. Мусина, Н.А. Чечиной, Д.М. Чечота. – М. : Проспект, 1998. – 480 с.*
9. *Гражданское процессуальное право : учебник / С.А. Алехина, В.В. Блажеев, А.Т. Боннер, И.М. Пятилетов [и др.] ; под ред. М.С. Шакарян ; Москов. гос. юрид. акад. – М. : Проспект, 2004. – 584 с.*
10. *Гражданский процесс : учебник / авт. кол. : В.П. Воложанин, В.Д. Кайгородов, А.К. Кац и др. ; отв. Ред. Ю.К. Осипов. – М. : БЕК, 1995. – 462 с.*
11. *Комментарий к Арбитражному процессуальному кодексу Российской Федерации (постатейный) / А.Т. Боннер, В.В. Блажеев [и др.] ; под ред. М.С. Шакарян ; Москов. гос. юрид. акад. – М. : Проспект, 2004. – 752 с.*

